

Cuprins Nigel Latta

Ghid de Supraviețuire pentru familia modernă

Traducere:
Magda Dumitru

NICULESCU

Descrierea CIP este disponibilă
la Biblioteca Națională a României

© 2013 by Nigel Latta

First published by Random House New Zealand Ltd.

This edition published by arrangement with Penguin Random House New Zealand Ltd.

The moral rights of the author have been asserted.

Titlu original: *The Modern Family Survival Guide*, by Nigel Latta

© Editura NICULESCU, 2018

Bd. Regiei 6D, 060204 – București, România

Telefon: 021 312 97 82; Fax: 021 312 97 83

E-mail: editura@niculescu.ro

Internet: www.niculescu.ro

Comenzi online: www.niculescu.ro

Comenzi e-mail: vanzari@niculescu.ro

Comenzi telefonice: 0724 505 385, 021 312 97 82

Redactor: Anca Natalia Florea

Tehnoredactor: Lucian Curteanu

Coperta: Carmen Lucaci

Tipărit la Tipografia REAL

ISBN 978-606-38-0249-2

Toate drepturile rezervate. Nicio parte a acestei cărți nu poate fi reprodusă sau transmisă sub nicio formă și prin niciun mijloc, electronic sau mecanic, inclusiv prin fotocopiere, înregistrare sau prin orice sistem de stocare și accesare a datelor, fără permisiunea Editurii NICULESCU.

Orice nerespectare a acestor prevederi conduce în mod automat la răspunderea penală față de legile naționale și internaționale privind proprietatea intelectuală.

Editura NICULESCU este partener și distribuitor oficial OXFORD UNIVERSITY PRESS în România.

E-mail: oxford@niculescu.ro; Internet: www.oxford-niculescu.ro

Cuprins

Prolog: Secretul 7

PARTEA ÎNTÂI:

UNDE A ÎNCEPUT TOTUL?

1. De unde vine „familia modernă”? 25
2. Cum dragostea a stricat totul 37
3. Familiile adevărate sunt complicate 51
4. Familia este palatul dinăuntrul tău 59

PARTEA A DOUA:

COLAPSUL - DESPĂRȚIREA ȘI DIVORȚUL

5. Impactul despărțirii părinților asupra copiilor 77
6. Nu distruse..., dar cu siguranță rănite 94
7. „Divorțul bun” – realitate sau ficțiune?..... 113
8. Cum să iei decizii mai bune 126
9. Cum să supraviețuiești
Tribunalului pentru minori și familie. 149
10. Cum să comunici cu un fost partener toxic..... 173
11. Alienarea..... 188

PARTEA A TREIA:

CUM SĂ FACI CA LUCRURILE SĂ FUNCȚIONEZE?

12. Ce funcționează? 213
13. Multiplele roluri pe care le jucăm 233
14. Cum le prezinți pe cineva nou apărut în viața ta. 266

15. Fundamentele familiei reconstituite 276
 16. Părinții absenți 293
 17. Identificarea și soluționarea problemelor 302
 18. Studii de caz 308
 19. Ce contează cu adevărat în viața copiilor? 332

Epilog: Adevăratul secret 338

Note bibliografice 340

1. De unde vine „familia modernă”? 25
 2. Cum dragostea a stricat totul 37
 3. Familiile adevărate sunt complicate 51
 4. Familia este palatul dinăuntrul tău 59
 5. Impactul despărțirii părinților asupra copiilor 77
 6. Nu distruge... dar cu siguranță rănește 89
 7. „Divorțul bun” – realitate sau ficțiune? 113
 8. Cum să îți decizii mai bune 126
 9. Cum să supraviețuiești Tribunalului pentru minori și familie 149
 10. Cum să comunici cu un fost partener toxic? 173
 11. Alinațarea 188

Tipărit la Tipografia REAL

12. Ce funcționare? 203
 13. Multiplele roluri pe care le joacă 238
 14. Cum le prezintă pe cineva nou aparținând 256

Prolog

Secretul

OAMENII MĂ ÎNTREABĂ UNEORI care este secretul unei familii fericite. O familie în care toată lumea trăiește în armonie și membrii ei se susțin reciproc, în care nu există conflicte și probleme, o familie care nu cunoaște despărțirea și divorțul și în care nimeni nu este nevoit să decidă cu ce părinte își vor petrece copiii Crăciunul.

Răspunsul meu este simplu și îl surprinde pe cel care mă chestionează. Acesta sună cam așa:

— Îți recomand să-ți iei o pisică.

Aș zice că mă pricep la familii. Mi-am petrecut ultimii 20 de ani lucrând cu diverse familii, de diferite culturi și origini, care se confruntau cu tot felul de probleme și dificultăți. Mi-a plăcut mult această activitate. A fost una dintre bucuriile vieții mele.

Dincolo de toate acestea însă, sunt mai degrabă adeptul onestității decât al diplomației atunci când mi se cer sfaturi despre creșterea copiilor, motiv pentru care recomand întotdeauna pisicile.

...secțiuni, în orice ordine vrei. Poți să citești în ordine cronologică, începând de aici și citind tot ce urmează până la sfârșit sau să citești doar capitolele care sunt relevante pentru situația ta curentă. Dacă ești în regulă, nu este nevoie să citești până la capăt, ci să cauți doar restul să aibă sens. Desigur, sper că vei reveni altă dată pentru a citi capitolele peste care ai sărit, fiindcă m-am gândit că merit la ceea ce ar trebui să includă cartea aceasta și care este cea mai interesantă și utilă cititură. Dar viața nu este precum o linie dreaptă; are urcușuri și coborâșuri, cărări mai lene și altele mai nesigure, așa că nu ezita să percuri voiromul de față în ordinea dorită și în propriul tău ritm.

Ceea ce înseamnă că acum s-a ar putea să fie...
Capitolul 5. „Impactul despărțirii...
sau, dimpotrivă, să rămâi alături de noi cealaltă și să începi să...
Capitolele...
ajii familiei...
poate reduce stresul din viața...
toate acestea ca testiculile...
TOTUL?

Te-ai întrebat vreodată cum am ajuns în acest punct? Merită să privești în urmă înainte de a merge mai departe, căci, înțelegând originea familiei, vei putea să-ți dai seama încotro se îndreaptă ea în prezent.

DE unde vine „familia modernă”?

FIINȚELE UMANE AU un talent neobișnuit, acela de a ignora trecutul. Avem tendința de a crede că momentul în care ne aflăm acum este, din toate punctele de vedere, tot ceea ce contează. Considerăm că suntem singurele persoane din istorie care au fost nevoite să se lupte cu problemele pe care le avem noi de înfruntat. Nu ne pierdem timpul gândindu-ne la felul în care am ajuns în acest punct sau la modul în care trecutul ne influențează prezentul. Și nici măcar nu învățăm din greșelile trecutului.

Toate acestea explică de ce rasa umană este blestemată să repete la infinit aceleași vechi cicluri și greșeli. Pierdem o mulțime de timp bătăind, pentru că părem incapabili să privim în urmă și să învățăm din faptele înaintașilor noștri. Tot timpul reinventăm roata. Istoria nu ne povestește doar întâmplări neobișnuite din trecut, ci ne învață și lucruri utile despre cine suntem noi *acum*.

Ca atare, în acest spirit m-am gândit că ar fi util, dat fiind că vorbim despre *familia modernă*, să analizăm originea familiei

Libris
Respect pentru oameni și cărți

și să vedem ce am putea învăța de aici. Având în vedere că ființele omenеști au o istorie de aproximativ 200.000 de ani, ar fi o idee bună să vedem cum ne-a influențat acest timp îndelungat care s-a scurs.

Familia preistorică: ce ne învață dinții ascuțiți și testiculele mari

Aș zice că prima întrebare la care trebuie să răspundem este următoarea: de unde vine familia? Familia umană este unică în regnul animal deoarece, deși sunt multe alte specii care formează într-o măsură sau alta grupuri familiale, în niciuna dintre acestea nu se fac invitații către rude pentru masa de Crăciun. În plus, puii lor nu stau într-un dormitor separat, jucându-se la Xbox și îndopându-se cu chipsuri mult peste vârsta la care sunt capabili să plece în lume și să trăiască pe cont propriu.

Dacă ne uităm la celelalte primate, cei mai apropiați vecini ai noștri pe ramurile arborelui evoluției, vom vedea o gamă variată de abordări ale vieții de familie. Umilul gibbon, o maimuță mică, dar turbulentă, îndrăgostită de acrobațiile pe monociclu și de origami, a ales calea familiei semi-nucleare, alcătuită din mamă, tată și copii. Nu își petrece timpul cu alți giboni. Nu invită pe nimeni la grătar în weekend; ba chiar se luptă cu alți giboni pentru supremație. Când puii sunt destul de mari pentru a da naștere altor progenituri, mama și tata gibbon îi alungă pentru a-și găsi propriul drum în viață.

Urangutanii trăiesc singuri, ceea ce le convine de minune. De fapt, aceste animale par împăcate cu aproape orice situație. Masculii ocupă teritorii mult mai mari decât femelele și se

împerechează cu orice femelă aflată pe teritoriul lor, ceea ce, deși este o atitudine pe care o putem considera sexistă, reprezintă probabil un lucru destul de corect.

Gorilele, primatele cel mai puțin îndrăgite, trăiesc în grupuri în care masculul alfa se împerechează cu mai multe femele gorile din grup. Puii care ajung la maturitate nu intră în competiție cu el pentru a beneficia de atenția acelorași femele, deoarece ar fi un semn de lipsă de politețe.

Cimpanzeii, deși drăgălași când sunt mici, în realitate sunt departe de a fi așa. Dacă ești o maimuțică și ei te prind, te mănâncă. Trăiesc în comunități mai mari, dar se separă în grupuri mai mici care se întâlnesc în mod regulat pentru a dezbate problemele la zi, după care se reîntorc în grupurile lor. Pe lângă asta, au tendința de a-i ucide pe fraierii care cred că cimpanzeul ar fi un minunat animal de companie.

Deși strategiile noastre pot include elemente ale acestor abordări diferite, noi am lăsat în urmă toate aceste „maimuțări”. Omului modern îi sunt caracteristice o serie de lucruri pe care frații și surorile noastre mai păroase nu le fac:

- Avem creierul mai mare și sisteme sociale complexe. Creierul nostru este cu 25-60% mai mare decât te-ai aștepta să aibă o maimuță de dimensiunile noastre. Părțile din creier care sunt mai mari controlează instrumentele noastre sociale complexe, precum limbajul.
- Investim mai mult timp în creșterea copiilor decât oricare altă specie, iar fiii noștri depind de noi pentru a supraviețui o perioadă mult mai îndelungată.
- Femeile nu-și anunță ovulația (de pildă, nu se schimbă culoarea fundului, ca la câteva specii de primate – deși acest lucru ar spori într-un mod fericit repertoriul feminin și sunt convins că ar câștiga aprecierea domnilor).

- Facem sex de plăcere, nu doar pentru a procrea.
- Menopauza. Într-adevăr, oamenii sunt singurii care cunosc acest fenomen. Celelalte animale continuă să procreeze până când sunt mâncate sau mor.
- Ființele umane nu se împart în mai multe specii: nu sunt diferite tipuri de oameni, precum maimuțele sau pisicile. Suntem numai noi.

Cum s-a ajuns la această situație? Și de ce?

Se pare că încă de la început, iar prin asta vreau să spun în urmă cu vreo 4 milioane de ani, strămoșii noștri preumani au început să folosească o strategie de viață diferită față de celelalte primat. De unde știm asta? Deoarece în ultimele 4 milioane de ani masculii și femelele au ajuns să aibă conformații asemănătoare, s-au produs o triplare a dimensiunii creierului și o dublare a perioadei de dezvoltare.³ În zilele demult apuse ale primilor noștri strămoși, în urmă cu aproximativ 3 milioane de ani, erai gata să ieși în lume, să-ți găsești propria peșteră și să faci copii încă de la vârsta de 10 ani, dar la oamenii moderni toate aceste lucruri se petrec undeva între 18 și 47 de ani. La masculii se remarcă și tendința de a avea canini mici.

Lucru semnificativ, pentru că în grupurile în care există un singur mascul care trebuie să se lupte cu ceilalți pentru dreptul de a se împerechea, masculii tind să fie masivi și să aibă canini mari. Gândește-te o clipă la babuini. Am fost odată, în Africa, ținta unui atac simulat din partea unui babuin mascul – căci mă apropiasem de tribul său aflat în trecere mai mult decât o impunea prudența – și pot confirma din proprie experiență că au canini foarte, foarte mari.

Dacă trebuie să te lupți tot timpul cu alți masculii pentru a te bucura de acces exclusiv la femele, atunci ai nevoie de dinți

mari și mușchi puternici. Concluzia este că, dacă nu ai un corp masiv și dinți mari, atunci în mod sigur nu te lupți pentru femele atât de mult.

Încă de acum 3,5 milioane de ani, unul dintre primii noștri strămoși, *Australopithecus afarensis* – al cărui reprezentant celebru este Lucy, scheletul descoperit de Donald Johanson și prietenii săi în 1974, în Etiopia –, prezenta deja dimensiuni corporale similare între masculii și femele. De fapt, cea mai veche familie pe care o cunoaștem, datând de acum 3,2 milioane de ani și pe care o putem numi „prima familie”, este un grup de schelete *A. afarensis* numite AL 333, alcătuit din nouă adulți, trei adolescenți și cinci copii.⁴

Așadar, este evident că, la un anumit moment din trecutul foarte îndepărtat, am început să trecem la grupuri formate din mai mulți masculii și mai multe femele, în care nimeni nu era exclus de la împerechere. Deși, dacă aveai respirația urât mirositoare sau erai extrem de neatrăgător, sunt convins că nu te bucurai de același succes ca femelele și masculii de maimuțe care treceau drept foarte atrăgători. În orice caz, o asemenea coalizare avea avantaje evidente, întrucât aceste grupuri au supraviețuit și au prosperat de-a lungul milioanele de ani care s-au scurs de atunci.

De asemenea, este interesant că putem deduce că pe aceste femele de maimuțe preumane nu le caracteriza promiscuitatea. Te întrebi cum de știm asta? Datorită dimensiunii testiculelor bărbatului modern.⁵ În principiu, dacă doamnele își fac de cap cu alții, iar tu nu știi dacă copilul este al tău sau nu, atunci trebuie să te culci cu cât mai multe doamne, iar pentru a face acest lucru ai nevoie de testicule destul de mari. Noi nu suntem înzestrați cu testicule mari, lucru din care putem deduce, cu

destul de mare acuratețe, că aceste femele maimuțe preumane nu erau promiscue, oricât de păroase ar fi fost ele.

Din fericire, strămoșii noștri preumani au hotărât că viitorul nu îl reprezenta grupul condus de către un mascul alfa, care să îi alunge pe nou-veniți, apărându-și haremul cu gelozie, ci era vorba despre grupurile în care membrii conlucrează și fiecare are șansa de a face copii. S-au întovărășit și au evoluat progresiv către o abordare a chestiunii familiei bazată pe întrajutorare, pe când cei singuratici și care nu colaborau cu ceilalți erau eliminați de factori precum foamea, tigrii cu dinți-sabie și sushi prost gătit. În locul dinților mari ca ai prietenului meu, babuinul, noi ne-am dezvoltat un creier mai mare, care să ne ajute să executăm sarcinile complexe necesare traiului în grup, iar acest creier mai mare ne-a permis să continuăm să facem lucruri și mai importante. Prietenul meu babuin a reușit să mă sperie cu dinții lui cei mari, este adevărat, dar în aceeași zi eu am înotat în piscină și am luat masa în oraș, în vreme ce el probabil culegea căpușe de la subsuoara unui alt babuin.

Așadar, se pare că exersăm tehnicile familiei bazate pe cooperare de 4 milioane de ani, dar dificila masă de Crăciun în familie era încă departe la momentul apariției omului, în urmă cu 200.000 de ani.

Vânători și culegători

Timp de peste 4 milioane de ani, conversația de la micul dejun a suferit de monotonie:

— Neața, dragul meu.

— Bună dimineața, iubito.

— Ce planuri ai azi?

— Eu și câțiva prieteni am vorbit să mergem la vânătoare de mamuți.

— Ce draguț!

— Dar tu?

— Cred că June și câteva alte doamne vor să meargă, un pic mai târziu, la cules și m-am gândit să mă duc și eu cu ele.

— Frumos! Încearcă să nu te lași mâncată, draga mea.

— Iar tu ai grijă să nu fi strivit, cum a pățit-o bătrânul domn Jones zilele trecute.

— Doar mă știi, scumpa mea: străpunge și fugi, asta este strategia mea, străpunge și fugi.

— Ei bine, nu uita ce ai spus!

— Nu uit, iubirea mea.

— Pa!

— Pa!

Asta este tot ce am făcut de-a lungul întregii preistorii și o mare parte din istoria umană. Abia în urmă cu 10.000 de ani am construit primul oraș, iar Facebook nu am avut până în anul 2004. Înaintea blocajelor din trafic și a actualizărilor de stare, am vânat, am cules și în rest nu prea am mai făcut nimic. Ceea ce te face să te întrebi cum a ajutat acest stil de viață de vânător-culegător la evoluția familiei moderne. Este destul de bine împământenită părerea greșită că bărbatul pleca la vânătoare, omora un mamut și se întorcea cu el la peșteră, pentru a-și hrăni familia. Bărbații erau responsabili cu a face rost de mâncare pentru familie, în vreme ce femeile rămăneau în peșteră și aveau grijă de copii.

Dar este oare adevărat? Se pare că unele dintre percepțiile noastre referitoare la existența vânătorilor-culegători nu sunt corecte în totalitate. Când vezi grupurile de vânători-culegători care au supraviețuit până în epoca contemporană, pare,

Libris

la o primă vedere, cel puțin, că tații nu sunt atât de importanți pentru supraviețuirea copiilor. Copiii tribului Hazda din Tanzania, de pildă, sunt mai bine hrăniți dacă în grup se află femei în vârstă. Ba mai mult, când numeri kaloriile consumate de membrii tribului Ache din Paraguay – nu pot să îmi imaginez de ce un om cu mintea întregă ar rata ocazia de a număra kaloriile consumate de tribul Ache din Paraguay –, descoperi că numărul kaloriilor provenite din ceea ce culegeau este egal cu numărul kaloriilor din vânat. Californienii preistorici, un alt exemplu îndepărtat, aveau diete diferite în cadrul tribului. Se pare că bărbații supraviețuiau cu fructe de mare, în vreme ce femeile se hrăneau cu ceea ce se găsea pe uscat. Îți imaginezi ce situații tensionate ar fi apărut dacă acești californieni preistorici ar fi comandat o pizza, dacă soțul dorea pizza cu creveți la grătar, iar soția, cu legume.

○ Încercarea de a înțelege traiul acestor grupuri de vânători-culegători din urmă cu zeci de mii de ani se lovește de multe dificultăți și din această pricină multe chestiuni sunt încă discutabile. Sunt convins că la petrecerea de Crăciun a antropologilor, după ce fiecare a băut câteva pahare, apar polemici dure pe marginea rolului femeilor în Epoca pliocenă. Dar, ca să fim sinceri, majoritatea oamenilor se înfierbântă când vine vorba despre ceea ce se petrecea în Epoca pliocenă..., nu-i așa?

○ Cu toate acestea, există dovezi destul de clare că, în lumea acestor vânători-culegători, soacrele sunt mai importante decât tații, și în special mama mamei. Prezența bunicii materne crește considerabil șansa de supraviețuire a copiilor. Prezența taților este mult mai puțin relevantă. Tații pot fi de foarte mare ajutor în perioadele în care mamele nu pot ieși să caute de mâncare, ca de pildă atunci când au în grijă nou-născuți, dar în lumea vânătorilor-culegători mamele își reluau, foarte repede

după naștere, treburile obișnuite. Așadar, nimic nu s-a schimbat cu adevărat în istoria umanității. Mama stă acasă și face toată treaba de care depinde supraviețuirea familiei, în timp ce tatăl pleacă la pescuit cu prietenii săi. Totul se schimbă, dar totul rămâne la fel.

Familia modernă nu există

Unii ar putea fi surprinși să afle că familia nucleară sau tradițională nu este o apariție recentă. Avem tendința de a crede că familia nucleară este un artefact al lumii moderne, că în trecut sub același acoperiș locuiau mai multe generații ale aceleiași familii.

Fals. Istoricii au fixat data de naștere a familiei nucleare undeva între anii 1640 și 1800.⁶ Pe atunci, familia se asemena cu un miniatelier, un loc dedicat mai degrabă producției decât un spațiu privat. Familiile obișnuiau să primească chiriași pentru a-și mări veniturile, dar structura predominantă era alcătuită din mamă, tată și copiii lor.

Nu că pe atunci nu ar fi existat și familii reconstituite. Speranța de viață, chiar și acum câteva sute de ani, nu era foarte mare. Mortalitatea infantilă era ridicată, iar mulți dintre părinții acestor copii mureau și ei destul de devreme. Foarte mulți tați nu trăiau să-și vadă copiii ajunși la vârsta când puteau fi independenți, iar la fel de multe mame mureau chiar la naștere. Familiile se întrepătrundeau tot timpul atunci când mureau părinții, iar cei rămași trebuiau să găsească o cale de a supraviețui.

○ De fapt, situația era atât de răspândită, încât existau chiar documente cu sfaturi pentru astfel de familii. În 1595, un

Libris

bărbat pe nume John Wright a fost spânzurat pentru uciderea fiului său vitreg, pe care l-a bătut până l-a omorât, și asta pentru bani. În ziua execuției, au fost răspândite broșuri care conțineau următorul sfat:

O, dacă tații și mamele vitrege ar fi auzit tânguiriile lui Wright, îndemnându-i să se păzească, vorbindu-le despre păcatul lăcomiei, și-ar fi amintit că orfanii încredințați protecției lor trebuie îngrijiți precum copiii lor naturali, dar se pare că el, deși a știut care este datoria lui, a uitat de ea.⁷

În mod evident, acest tip de familie nu a sfârșit-o bine, dar cel puțin această broșură ne demonstrează faptul că familiile acestea erau o parte importantă a structurii sociale. La acel moment, un aspect semnificativ al problemei se învârtea în jurul moștenirii. Existau temeri că fiii vitregi ar putea pune mânuțele lor lacome pe averea familiei. Mințile conservatoare ale timpului susțineau – așa cum o fac întotdeauna, indiferent dacă este vorba despre familii reconstituite, sclavie, votul femeilor, căsătoriile între persoane de același sex, Elvis Presley sau controlul armelor – că schimbarea stării de fapt a lucrurilor ar duce la sfârșitul stilului nostru de viață.

Interesant este că și mamele vitrege aveau o reputație proastă, lucru deloc nou, din păcate, iar cea mai mare parte a acestei chestiuni își avea rădăcinile în misoginia generalizată a timpului. Se considera că, în general, tații vitregi fac un act caritabil. Mamele vitrege... nu prea. Acestea au fost acuzate, fără drept de apel, de mulți scriitori din timpul Renașterii Englezești, printre care îl numărăm pe spaniolul Juan Luis Vives,

care în 1524 a scris o mică bijuterie de carte intitulată *Educația unei femei creștine*:

Înțelegeți, voi, mame vitrege..., că mânia și ura voastră vin numai din visele propriei voastre nebunii? Căci de ce nu-și urâsc tații vitregi soțiile și copiii într-o manieră asemănătoare? Căci nu este tată vitreg care să nu-l iubească pe fiul soției sale ca pe propriii lui copii.⁸

Prin urmare, nu doar familia nucleară are o istorie veche, ci și familia mixtă sau reconstituită. Mai mult, de când există noțiunea de familie oamenii deplâng pericolul pe care îl reprezintă familia reconstituită pentru societate în general și problemele cauzate de mamele vitrege. Cea mai importantă concluzie care decurge de aici este că familiile reconstituite nu reprezintă un semn recent al colapsului extins al „familiei tradiționale” și al „valorilor familiei”. În schimb, ele sunt la fel de tradiționale ca și familia nucleară sau tradițională. Familiile reconstituite sunt la fel de „normale” ca familiile nucleare sau tradiționale, deoarece copiii cresc în acest tip de familie de secole întregi.

Apariția familiei orientate spre copil

Nu am terminat încă de prezentat partea istorică, pentru că există un ultim și crucial punct de cotitură care ne ajută să înțelegem nu doar de ce fiica ta vitregă în vârstă de 12 ani îți strigă din când în când că te urâște, dar și de ce ți-ar trece prin cap că ar fi cazul să-i dai cea mai mică importanță. Dar pentru a face acest lucru avem nevoie de un nou capitol, deoarece